

Małgorzata Sieradzka*, Magdalena Zawisza**

Obowiązek zbadania przez sąd z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych w przypadku braku stawiennictwa konsumenta w sprawach nieuczciwych praktyk rynkowych na rynku finansowym

Glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 czerwca 2020 r.
w sprawie C-495/19
Kancelaria Medius SA przeciwko RN

Spis treści

- I. Uwagi wprowadzające
- II. Stan faktyczny
- III. Rozstrzygnięcie TS
 1. Pojęcie „konsumenta”
 2. Zakres ochrony przewidzianej w dyrektywie 93/13/EWG
 3. Obowiązki sądu w zakresie zbadania warunków umowy konsumenckiej
 4. Konieczność zastosowania prounijnej wykładni
- IV. Komentarz

Streszczenie

Celem artykułu jest omówienie i analiza wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 czerwca 2020 r. w sprawie C-495/19 *Kancelaria Medius SA przeciwko RN* z punktu widzenia jego znaczenia dla rozpoznawania spraw z zakresu nieuczciwych praktyk rynkowych na rynku finansowym, których jedna ze stron jest konsumentem. Na gruncie przedmiotowego wyroku zostanie przedstawiony w szczególności obowiązek zbadania przez sąd z urzędu oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy. Artykuł obejmuje analizę i komentarz podjętego przez TS rozstrzygnięcia. Ponadto zostanie zaprezentowany wpływ wyroku na późniejszą praktykę sądownictwa powszechnego.

Słowa kluczowe: ochrona konsumentów; dyrektywa 93/13/EWG; kredyt konsumencki; kontrola nieuczciwego charakteru warunków umownych; brak stawiennictwa konsumenta; zakres kognicji sądu.

JEL: K41

* Profesor Uczelni Łazarskiego w Warszawie; kierownik Katedry Prawa Gospodarczego Publicznego na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie; adwokat; kontakt e-mail: małgorzata.sieradzka@lazarski.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3930-6491>.

** Studentka Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie; prawnik w Kancelarii Adwokackiej MSW Prof. nadzw. dr hab. Małgorzata Sieradzka; kontakt e-mail: m.zawisza@lazarski.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6883-5050>.

I. Uwagi wprowadzające

Wyrok w sprawie C-495/19 *Kancelaria Medius SA przeciwko RN* dotyczył sprawy polskiej. Trybunał badał, czy w świetle krajowych przepisów proceduralnych możliwe jest wydanie wyroku zaocznego w postępowaniu, które dotyczy oceny potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków objętych zakresem stosowania dyrektywy 93/13¹, w sytuacji nieobecności konsumenta. Zwłaszcza, że dyrektywa 93/13 ustanawia wysoki poziom ochrony w celu zapewnienia konsumentowi ochrony jego praw wynikających, a wydanie wyroku zaocznego pod nieobecność konsumenta może ją osłabiać.

II. Stan faktyczny

Podstawą wydania wyroku było skierowanie przez Sąd Okręgowy w Poznaniu pytania prejudycjalnego dotyczącego tego, czy art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom proceduralnym, na podstawie których sąd może wydać wyrok zaoczny, opierając się jedynie na twierdzeniach powoda przytoczonych w pozwie, a które zobowiązany jest przyjąć za prawdziwe, w sytuacji gdy pozwany – konsument, prawidłowo zawiadomiony o terminie rozprawy, nie stawia się na wezwanie i nie podejmuje obrony.

Pytanie to zrodziło się na gruncie sprawy z powództwa Kancelarii Medius, firmy windykacyjnej z Krakowa, przeciwko panu R.N. o zapłatę 1231 zł wraz z odsetkami. Kwota ta wynikała z umowy o kredyt konsumencki, którą, zdaniem Kancelarii Medius, R.N. zawarł z Kreditech Polska, instytucją bankową z Warszawy, poprzednikiem prawnym Kancelarii Medius.

Uzasadniając pozew, Kancelaria Medius przekazała kopię umowy ramowej niezawierającej podpisu R.N. oraz dokumenty potwierdzające zawarcie ze swoim poprzednikiem prawnym umowy cesji wierzytelności. Sąd I instancji uznał, że przedłożone dokumenty i dowody nie wykazują, by istniała wierzytelność, którą wskazywano w pozwie. Pozwany R.N. nie stawił się na rozprawie, choć został o niej prawidłowo zawiadomiony. Sąd wydał więc wyrok zaoczny oddalający powództwo. Kancelaria Medius wniosła jednak apelację do Sądu Okręgowego w Poznaniu podnosząc, że zgodnie z art. 339 § 2 k.p.c. sąd I instancji powinien był oprzeć się wyłącznie na przekazanych przez nią dokumentach.

III. Rozstrzygnięcie TS

1. Pojęcie „konsumenta”

Odnosząc się do pytania prejudycjalnego Trybunał przypomniał, że zgodnie z art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13 pojęcie „konsumenta” w rozumieniu tej dyrektywy oznacza „każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem [w ramach swej działalności zawodowej]”. Z kolei pojęcie „sprzedawcy lub dostawcy [przedsiębiorcy]” oznacza „każdą osobę fizyczną lub prawną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach dotyczących handlu, przedsiębiorstwa lub zawodu [w ramach swej działalności zawodowej] bez względu na to, czy należy do sektora publicznego, czy prywatnego”.

¹ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z 5.04.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE 1993 L 95/29).

2. Zakres ochrony przewidzianej w dyrektywie 93/13/EWG

Trybunał dokonał wykładni art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 wskazując, że w interesie zarówno konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami. Tym samym Trybunał uściślił, że ochrona przyznana konsumentom w dyrektywie 93/13 rozciąga się na sytuacje, w których konsument, który zawarł z przedsiębiorcą umowę obejmującą nieuczciwy warunek, nie podnosi, po pierwsze, okoliczności, że umowa ta wchodzi w zakres zastosowania tej dyrektywy i, po drugie, nieuczciwego charakteru tego warunku, ponieważ albo nie jest on świadomy swych praw, albo rezygnuje z ich podniesienia ze względu na wysokie koszty postępowania przed sądem.

Następnie Trybunał podniósł, że o ile w jego dotychczasowym orzecznictwie określano przy uwzględnieniu wymogów z art. 6 ust. 1 oraz z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 sposób, w jaki sąd krajowy musi zapewnić ochronę praw wywodzonych przez konsumentów z tej dyrektywy, o tyle zasadniczo prawo Unii nie dokonało zharmonizowania procedur stosowanych w odniesieniu do badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umowy. W świetle powyższego procedury te należą do zakresu krajowego porządku prawnego państw członkowskich, pod warunkiem jednak, że nie są one mniej korzystne niż w wypadku podobnych sytuacji podlegających prawu krajowemu (zasada równoważności) oraz że przewidują prawo do skutecznego środka prawnego, takie jak określone w art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej: Karta).

Trybunał Sprawiedliwości odniósł się także do zasady równoważności wskazując, że nie dysponuje on żadną informacją mogącą wzbudzać wątpliwość co do zgodności z tą zasadą przepisów krajowych podlegających zastosowaniu w postępowaniu głównym. W odniesieniu natomiast do zasady skutecznej ochrony sądowej zauważył, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowy przepis proceduralny czyni niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca zajmowanego przez ten przepis w całości procedury, przebiegu tej procedury i jej cech szczególnych, przed poszczególnymi sądami krajowymi. Niemniej jednak stwierdził, że szczególne cechy krajowego postępowania sądowego nie mogą stanowić elementu mogącego osłabić ochronę prawną, z której powinni korzystać konsumenci na podstawie przepisów dyrektywy 93/13². W zakresie zapewnienia ochrony określonej w dyrektywie 93/13 Trybunał przypomniał swoje wcześniejsze orzecznictwo w sprawie dotyczącej wydania wyroku zaocznego, w którym podkreślał, że nierówność między konsumentem a przedsiębiorcą może zostać zrównoważona jedynie przez aktywną interwencję podmiotu trzeciego, niezależnego od stron umowy.

3. Obowiązki sądu w zakresie zbadania warunków umowy konsumenckiej

Trybunał wyjaśnił, że sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, gdy znane mu są niezbędne ku temu okoliczności faktyczne i prawne, czy dane warunki umowy wchodzące w zakres stosowania dyrektywy 93/13 mają nieuczciwy charakter, a ponadto, by dokonawszy takiego badania, zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą. Jako drugi krok wskazał, że w braku wspomnianych okoliczności prawnych i faktycznych sąd krajowy, przed

² Podobnie wyr. TS z 21.04.2016 r., w sprawie C-377/14 *Radlinger i Radlingerová*, EU:C:2016:283, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo.

którym toczy się spór pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, powinien mieć możliwość przeprowadzenia z urzędu niezbędnych środków dowodowych w celu ustalenia, czy warunek zawarty w spornej umowie jest objęty zakresem stosowania tej dyrektywy.

W świetle powyższego Trybunał, nawiązując do stanu faktycznego wynikającego z przedłożonych mu akt, wywnioskował, że w postępowaniu w sprawie wydania orzeczenia zaocznego, którego dotyczy postępowanie główne, sąd, przed którym wytoczono powództwo powinien w braku stawiennictwa pozwanego wydać orzeczenie na podstawie twierdzeń o okolicznościach faktycznych, na które powołuje się strona powodowa, co do których przyjmuje się, że są prawdziwe, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.

W tym względzie, odwołując się do orzecznictwa przywołanego uprzednio w treści wyroku, wysnuł wniosek, że nawet w braku stawiennictwa konsumenta sąd rozpatrujący spór dotyczący umowy o kredyt konsumencki powinien być w stanie podjąć środki dowodowe konieczne do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków objętych zakresem stosowania dyrektywy 93/13 w celu zapewnienia konsumentowi ochrony jego praw wynikających z tej dyrektywy.

W dalszej kolejności Trybunał stwierdził, że o ile zgodnie z art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 stosuje się ją do warunków, które nie zostały wynegocjowane indywidualnie, co obejmuje w szczególności wzorce umów, o tyle nie można stwierdzić, iż sąd „dysponuje informacjami dotyczącymi stanu prawnego i faktycznego” w rozumieniu ww. orzecznictwa, jedynie na tej podstawie, że dysponuje kopią umowy ramowej stosowanej przez tego przedsiębiorcę, ale sąd ten nie jest w posiadaniu dokumentu stwierdzającego umowę zawartą między stronami toczącego się przed nim sporu. W konsekwencji uznał, że zasady dyspozycyjności i *ne ultra petita* nie sprzeciwiają się temu, aby sąd krajowy wymagał od strony powodowej przedstawienia treści dokumentu lub dokumentów stanowiących podstawę jej żądania, ponieważ takie żądanie ma na celu jedynie zapewnienie ram dowodowych postępowania.

Trybunał na podstawie przywołanych okoliczności stwierdził, że skuteczna ochrona sądowa nie może zostać zagwarantowana, jeżeli sąd krajowy, przed którym przedsiębiorca wszczął objęte zakresem stosowania dyrektywy 93/13 postępowanie przeciwko konsumentowi, pomimo braku stawiennictwa konsument. Ponadto brak skuteczności dotyczy także okoliczności, w których dokonano sprawdzenia warunków umownych, na których przedsiębiorca oparł swoje roszczenie, w razie wątpliwości co do nieuczciwego charakteru tych warunków. O ile na mocy przepisu krajowego sąd ten jest zobowiązany przyjąć za prawdziwe twierdzenia o okolicznościach faktycznych przedsiębiorcy, o tyle pozytywna interwencja tego sądu wymagana przez dyrektywę 93/13 w odniesieniu do umów objętych jej zakresem stosowania, byłaby ograniczona do zera.

Następnie Trybunał podniósł, że sądy krajowe, stosując prawo krajowe, są zobowiązane dokonywać jego wykładni w najszerszym możliwie zakresie w świetle treści i celu dyrektywy 93/13, tak by osiągnąć przewidziany w niej rezultat.

4. Konieczność zastosowania prounijnej wykładni

Trybunał jednoznacznie stwierdził, że w analizowanej sprawie sąd odsyłający powinien w pierwszej kolejności dokonać prounijnej wykładni art. 339 § 2 k.p.c. W konsekwencji, stwierdzenie przez sąd odsyłający, że przepis krajowy, taki jak art. 339 § 2 k.p.c. uniemożliwia sądowi orzekającemu zaocznie, na podstawie pozwu przedsiębiorcy, podjęcie środków dowodowych pozwalających mu

na przeprowadzenie z urzędu kontroli warunków objętych zakresem tej dyrektywy i stanowiących przedmiot sporu, nakłada na niego obowiązek podjęcia pewnych czynności ustalających. Sąd odsyłający zobligowany jest do zbadania, czy wykładnia zgodna z prawem Unii może być brana pod uwagę w drodze przewidzianych w tym art. 339 § 2 k.p.c. wyjątków, takich jak „uzasadnione wątpliwości” lub „obejście prawa”, jeżeli pozwalałaby ona sądowi na podjęcie niezbędnych środków dowodowych. Na sąd odsyłający nakłada się powinność rozstrzygnięcia, czy oraz w jakim zakresie może dokonać wykładni art. 339 § 2 k.p.c. zgodnie z dyrektywą 93/13, nie interpretując polskiego przepisu *contra legem*. Co więcej, Trybunał podkreślił, że wymóg dokonywania wykładni zgodnej obejmuje również konieczność zmiany krajowego orzecznictwa, którego nie da się pogodzić z celami dyrektywy. Trybunał uznał, że jedynie w przypadku braku możliwości dokonania wykładni zgodnej i zastosowania przepisów krajowych zgodnie z wymogami dyrektywy 93/13, sąd odsyłający ma obowiązek zbadania z urzędu, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają abuzywny charakter i w tym celu przeprowadzenia niezbędnych środków dowodowych, nie stosując w razie potrzeby polskich regulacji, które są sprzeczne z takim badaniem.

Biorąc pod uwagę powyższe Trybunał orzekł, że artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji gdy sąd orzeka w drodze wyroku zaocznego w związku z niestawiennictwem konsumenta na rozprawie, na którą został wezwany – stoi on na przeszkodzie takiej wykładni przepisu krajowego, która uniemożliwia sądowi rozpoznającemu powództwo wniesione przez przedsiębiorcę przeciwko temu konsumentowi wchodzące w zakres stosowania tej dyrektywy, przeprowadzenie środków dowodowych niezbędnych do dokonania z urzędu oceny nieuczciwego charakteru warunków umownych, na których przedsiębiorca oparł swe roszczenie, w wypadku gdy sąd ten poweźmie wątpliwości co do nieuczciwości tych warunków w rozumieniu omawianej dyrektywy.

IV. Komentarz

Trybunał Sprawiedliwości w wyroku w sprawie C-495/19 wypowiedział się na temat ochrony interesu konsumenta w sytuacji, gdy postępowanie dotyczy oceny nieuczciwego charakteru warunków umownych, a konsument nie stawiał się na rozprawie. Omawiany wyrok ma szczególne znaczenie dla interpretacji przepisów związanych z postępowaniami, których przedmiotem są nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich.

Z jednej strony bowiem zastosowanie znajdują przepisy prawa krajowego (polskiego) w zakresie oceny skutków niestawiennictwa konsumenta na rozprawie. Natomiast z drugiej – istotne jest zapewnienie skuteczności dyrektywy 93/13.

Przechodząc do oceny wyroku TS i jego wpływu na prawo polskie na wstępie warto podkreślić, że stwierdzenie przez sąd nieuczciwości warunków umownych wymaga szczegółowego zbadania sprawy. Tym bardziej w sytuacji, gdy w związku z brakiem stawiennictwa konsumenta na rozprawie sąd może wydać wyrok zaoczny.

Problematyka ochrony konsumenta ma swoje podstawy w Konstytucji RP³. Zgodnie z art. 76 Konstytucji władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483).

działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Powyższy przepis chroni podmioty, które w szczególności w stosunkach prywatnoprawnych, w relacji z innymi podmiotami są stroną strukturalnie słabszą (Garlicki, 2003, s. 1), jeśli chodzi o pozycję rynkową, ekonomiczną, negocjacyjną oraz w zakresie dostępu do informacji.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego art. 76 Konstytucji RP stanowi zasadę polityki państwa⁴. W świetle przyjętej konstrukcji należy mieć na uwadze, że „oznacza on konstytucjonalizację ochrony konsumenta (a także odpowiednio użytkowników i najemców), w wymienionych w nim kwestiach, jednakże bez wskazania zakresu (poziomu) ochrony” (Łętowska, 1999, s. 373).

Ponadto przepisy dotyczące ochrony pozycji konsumentów, stanowiących implementację odpowiednich regulacji Unii Europejskiej znajdują się w wielu aktach prawnych, w tym w szczególności w: ustawie – Kodeks cywilny, ustawie z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego, ustawie z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, ustawie z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Wagłowski, 2009, s. 4)⁵.

Podmiotem chronionym przez dyrektywę 93/13/EWG jest wyłącznie konsument. Przedmiotem unormowania dyrektywy 93/13/EWG są jedynie klauzule abuzywne, a więc klauzule umowne, w których dochodzi do nadużycia pozycji rynkowej przez profesjonalistę wobec drugiej strony transakcji. Pozostałe kwestie związane z wzorcami umownymi zostały objęte regulacją wewnętrzną państw członkowskich. Chodzi tu zwłaszcza o takie zagadnienia, jak formalne przesłanki związania wzorcem adherenta, wymagania co do treści i formy wzorców umów (Bednarek i Mikłaszewski, 2020, s. 784–786).

Aktualne orzecznictwo TS wyraźnie podkreśla konieczność wykładni przepisów dyrektywy 93/13/EWG w sposób zapewniający jak najpełniejszą realizację praw podstawowych konsumenta wynikających z Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w szczególności art. 7 (poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego, w tym prawo do mieszkania), art. 47 (prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu), jak również wyrażonego w art. 38 Karty nakazu zapewnienia wysokiego poziomu ochrony konsumentów⁶. Należy uwypuklić, że przepisy Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej należy uwzględniać nie tylko przy wykładni prawa UE, lecz także w ramach wykładni i stosowania przepisów krajowych, które stanowią realizację tego prawa⁷. Jednakże państwom członkowskim pozostawiono swobodę w zakresie doboru metod i środków prawnych implementacji dyrektywy 93/13/EWG, z tym że postawiono wymóg, iż przyjęte rozwiązania ustawowe powinny zapewnić skuteczną realizację jej celów (art. 6 i 7) (Jagielska, 2005, s. 60 i in.).

⁴ Wyr. TK z 12.01.2000 r., P 11/98, OTK 2000, Nr 1, poz. 3.

⁵ Problematyka konsumencka regulowana jest również w innych ustawach szczegółowych, jak np. w ustawie o kredycie konsumenckim, ustawie – Prawo bankowe, czy ustawie o usługach turystycznych.

⁶ Wyr. TS z 10.09.2014 r., C-34/13, *Kušionová*, ECLI:EU:C:2014:2189 i przywołane tam orzecznictwo.

⁷ Art. 51 ust. 1 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz wyr. TS z 26.02.2013 r., C-617/10, *Åkerberg Fransson*, ECLI:EU:C:2013:105, pkt 19–30.

Pomimo że Trybunał w wydanym orzeczeniu odniósł się do zakresu przedmiotowego dyrektywy 93/13 oraz konieczności zapewnienia skuteczności jej przepisów w prawie krajowym, podkreślił przede wszystkim znaczenie usunięcia istniejącej nierówności. Sąd rozpoznający sprawę ma bowiem obowiązek zbadania z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków w umowie zawartej z konsumentem.

Dokonując oceny wpływu orzeczenia TS w sprawach, których przedmiot stanowią umowy konsumenckie, warto w pierwszej kolejności odnieść się do podstaw wydania wyroku zaocznego. Regulacje dotyczące wyroku zaocznego stosuje się również do spraw wszczętych przez przedsiębiorców przeciwko konsumentom. Artykuł 339 § 2 k.p.c. upoważnia sąd *meriti* do wydania wyroku zaocznego, przyjmując za prawdziwe twierdzenia powoda, w tym także przedsiębiorcy występującego przeciwko konsumentowi, o faktach zawartych w pozwie lub pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed posiedzeniem, chyba że zbudziły one uzasadnione wątpliwości sądu albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa⁸. Podstawą wyroku zaocznego nie mogły być oświadczenia faktyczne wzajemnie się wykluczające, jak również okoliczności sprzeczne z charakterem żądania (Kallaus, 1997, s. 137). Ustawodawca nakazywał badać, czy twierdzenia powoda nie budzą uzasadnionych wątpliwości albo czy nie zostały przytoczone w celu obejścia prawa (Góra-Błaszczkowska, 2020). Sąd Najwyższy w swoich orzeczeniach przyjmuje, że przewidziane w art. 339 § 2 k.p.c. domniemanie prawdziwości twierdzeń powoda dotyczy wyłącznie strony faktycznej wyroku i nie obowiązuje w zakresie prawa materialnego⁹. Domniemanie to zastępuje jedynie postępowanie dowodowe i to tylko wówczas, gdy twierdzenia powoda nie budzą uzasadnionych wątpliwości. Wobec tego, że działanie art. 339 § 2 k.p.c. nie rozciąga się na dziedzinę prawa materialnego, obowiązkiem sądu rozpoznającego sprawę w warunkach umożliwiających wydanie wyroku zaocznego było jedynie rozważenie, czy w świetle przepisów prawa materialnego twierdzenia strony powodowej uzasadniają uwzględnienie żądania. Należy podkreślić, że zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie nie wskazywano na obowiązek badania przez sąd z urzędu twierdzeń powoda, w tym także potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umów konsumenckich.

Jak zauważa się w doktrynie, brak regulacji w tym zakresie mógł wynikać z błędu translacyjnego na język polski przepisów dyrektywy 93/13, sprostowanego dopiero od 2016 r. (Dz. Urz. UE L z 2016 r. Nr 276/17), którego konsekwencją stało się absurdalne orzecznictwo powielane w orzecznictwie sądów powszechnych, w tym np. wyrok SN z 19 marca 2015 r., IV CSK, w myśl którego w lepszej sytuacji prawnej w stosunku do kredytobiorcy wykonującego umowę byłby kredytobiorca, który odmawiając wykonania umowy nie doprowadziłby do sanowania abuzywności (Gudowski, 2018).

Biorąc pod uwagę powyższe, niezbędne jest zapewnienie przez sąd krajowy zrównoważenia nierówności między konsumentem a przedsiębiorcą, co umożliwi aktywna rola sądu. TS jednocześnie wskazał sądowi krajowemu sposób działania w celu usunięcia istniejącej nierówności. W pierwszej kolejności sąd jest zobligowany z urzędu dokonać niezbędnego zbadania, czy dane warunki

⁸ Art. 339 „§ 1. Jeżeli pozwany nie stawił się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie, sąd wyda wyrok zaoczny. § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa”.

⁹ Wyr. SN z 31.03.1999 r., I CKU 176/97, Prok. i Pr. 1999, Nr 9, poz. 30; por. też uzasadnienie wyr. SN z 18.02.1972 r., III CRN 539/71, OSNCP 1972, Nr 7–8, poz. 150.

umowy wchodzące w zakres stosowania dyrektywy 93/13 mają nieuczciwy charakter. W wyniku takiego badania sąd powinien zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą. Następnie, jeżeli sąd nie zna tych okoliczności, to powinien mieć możliwość przeprowadzenia z urzędu niezbędnych środków dowodowych w celu ustalenia, czy warunek zawarty w spornej umowie jest objęty zakresem stosowania dyrektywy 93/13. Obowiązek przeprowadzenia środków dowodowych koniecznych do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków objętych zakresem stosowania dyrektywy 93/13 ma na celu zapewnienie konsumentowi ochrony praw z niej wynikających. W tym przypadku nie ma znaczenia fakt niestawiennictwa konsumenta na rozprawie, gdyż chodzi o zapewnienie konsumentowi ochrony praw wynikających z dyrektywy 93/13.

Warto w tym miejscu podkreślić, że obowiązek przeprowadzenia przez sąd środków dowodowych niezbędnych do dokonania z urzędu oceny nieuczciwego charakteru warunków umownych, na których przedsiębiorca oparł swe roszczenie, w wypadku gdy sąd ten poweźmie wątpliwości co do nieuczciwości tych warunków w rozumieniu omawianej dyrektywy, nie jest dopuszczalny w świetle literalnej wykładni art. 339 § 2 k.p.c. Konieczne staje się zatem zastosowanie pronunijnej wykładni powyższego przepisu.

Wskazanie przez TS na konieczność zastosowania wykładni pronunijnej oznacza, że sąd musi zbadać, czy jest ona możliwa. Sąd odsyłający jest zobligowany do ustalenia, czy wykładnia art. 339 § 2 k.p.c. zgodnie z dyrektywą 93/13 jest dopuszczalna. Wykładnia zgodna, czyli nakładająca na sąd krajowy obowiązek przeprowadzenia środków dowodowych niezbędnych do dokonania z urzędu oceny nieuczciwego charakteru warunków umownych, na których przedsiębiorca oparł swe roszczenie, w wypadku gdy sąd ten poweźmie wątpliwości co do nieuczciwości tych warunków w rozumieniu omawianej dyrektywy. Trybunał podkreślił, że zgodnie z taką wykładnią nierówność między konsumentem a przedsiębiorcą może zostać zrównoważona jedynie przez aktywne działanie sądu. Dodatkowo podkreślił, że nawet w sytuacji niestawiennictwa na rozprawie konsumenta, sąd rozpatrujący spór dotyczący umowy o kredyt konsumencki powinien przeprowadzić środki dowodowe konieczne do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków objętych zakresem stosowania dyrektywy 93/13, w celu zapewnienia konsumentowi ochrony praw z niej wynikających.

Odnosząc powyższe do treści art. 339 § 2 k.p.c. konieczne staje się ustalenie, czy przewidziane w nim wyjątki, takie jak „uzasadnione wątpliwości” lub „obejście prawa” umożliwiają sądowi odsyłającemu przeprowadzenie niezbędnych środków dowodowych. Jeżeli jednak wykładnia zgodna z prawem UE nie jest możliwa, sąd odsyłający ma obowiązek zbadania z urzędu, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają abuzywny charakter i w tym celu przeprowadzenia niezbędnych środków dowodowych, nie stosując w razie potrzeby polskich regulacji, które są sprzeczne z takim badaniem.

Z omawianego orzeczenia należy wyciągnąć następujące wnioski: sąd krajowy rozpoznający sprawę powinien dokonać pronunijnej wykładni art. 339 § 2 k.p.c., czyli rozstrzygnąć, czy może jej dokonać oraz w jakim zakresie, a jeżeli nie ma możliwości dokonania wykładni pronunijnej i tym samym zastosowania przepisów krajowych zgodnie z wymogami dyrektywy 93/13, wówczas sąd odsyłający ma obowiązek zbadania z urzędu, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają abuzywny charakter i w tym celu przeprowadzenia niezbędnych środków dowodowych, nie stosując w razie potrzeby polskich regulacji, które są sprzeczne z takim badaniem.

Bibliografia

- Bednarek, M. i Mikłaszewicz, P. (2020). W: K. Osajda (red.), *Prawo zobowiązań – część ogólna System Prawa Prywatnego* (t. 5, wyd. 3). Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Garlicki, L. (2003). Artykuł 76. W: L. Garlicki (red.), *Konstytucja RP* (t. 3). Warszawa: Wydawnictwa Sejmowe.
- Góra-Błaszczkowska, A. (2020). *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1-42412*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck/Legalis.
- Gudowski, J. (2018). *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna* (wyd. II). Warszawa: Wolters Kluwer/Lex.
- Jagielska, M. (2005). Niedozwolone klauzule umowne. W: E. Nowińska, P. Cybula (red.), *Europejskie prawo konsumenckie a prawo polskie*. Kraków: Zakamycze.
- Kallaus, A. (1997). Konsekwencje prawne zmiany przepisu art. 3 KPC w postępowaniu procesowym. *Monitor Prawniczy*, 4.
- Łętowska, E. (1999). Konstytucyjne i wspólnotowe uwarunkowania rozwoju prawa konsumenckiego. W: C. Mik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. a członkostwo Polski w Unii Europejskiej*. Toruń: Dom Organizatora.
- Safjan, M. i Bosek, L. (red.). (2016). *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck/Legalis.
- Skory, M. (2007). *Klauzule abuzywne – zastosowanie przepisów Dyrektywy 93/13 w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej (Niemcy, Anglia, Francja, Czechy, Słowacja, Węgry)*. Warszawa: UOKiK.
- Wagłowski, P. (2009). *Ochrona praw konsumenta*. Warszawa: PARP.